

ortho

G.K. Chesterton

doxie

G.K. Chesterton

Orthodoxie

UITGEVERIJ KOK – UTRECHT

Tweede druk, januari 2017
Oorspronkelijke titel *Orthodoxy* (1908)
2001 © Uitgeverij Kok – Kampen
Nederlandse vertaling Hans Schaeffer
Omslagontwerp Garage BNO
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
ISBN 978 90 435 2734 7
E-book ISBN 978 90 435 2735 4
NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	6
Hoofdstuk 1 Introductie ter verdediging van al het andere	7
Hoofdstuk 2 De gek	13
Hoofdstuk 3 De zelfmoord van het denken	32
Hoofdstuk 4 De ethiek van elfenland	51
Hoofdstuk 5 De vlag van de wereld	75
Hoofdstuk 6 Paradoxen van het christendom	94
Hoofdstuk 7 De eeuwige revolutie	120
Hoofdstuk 8 De romantiek van de orthodoxie	147
Hoofdstuk 9 Autoriteit en de avonturier	168

Voorwoord

Dit boek is bedoeld als een tegenhanger van *Ketters*¹ en wil de positieve kanten belichten in aanvulling op de negatieve. Veel critici klaagden over het boek onder de titel *Heretics* omdat het hedendaagse filosofieën slechts kritiseerde zonder een alternatieve filosofie te bieden. Dit boek is een poging om deze uitdaging te beantwoorden. Het is onvermijdelijk thetisch en derhalve onvermijdelijk autobiografisch. De schrijver is teruggeworpen op dezelfde moeilijkheid die Newman overviel toen deze zijn *Apologia* schreef; hij is gedwongen zichzelf te zoeken teneinde oprecht te blijven. Hoe verschillend al het andere ook moge zijn, de motieven zijn in beide gevallen dezelfde. Het is het doel van de schrijver om een poging tot uitleg te wagen – niet van de geloofwaardigheid van het christelijk geloof, maar hoe hij het persoonlijk is gaan geloven. Het boek is daarom vormgegeven met het thetische principe van een raadsel en zijn antwoord. Het houdt zich voor alles bezig met al 's schrijvers eigen eenzame en oprechte speculaties, om daarna met opzienbarende stijl te beschrijven waarin ze allemaal plotseling tevreden werden gesteld door de christelijke theologie. De schrijver meent dat het gelijk staat aan een overtuigende geloofsbelijdenis. Maar wanneer het dat niet is, is het tenminste een herhaald en verrassend toeval.

Gilbert K. Chesterton

---

1. *Heretics* (1905).

Hoofdstuk 1

Introductie ter verdediging van al het andere

De enig mogelijke verontschuldiging voor dit boek is, dat het een antwoord op een uitdaging vormt. Zelfs een slecht schutter verdient waardering wanneer hij het duel aangaat. Toen ik enige tijd geleden een aantal haastig geschreven maar oprechte opstellen publiceerde onder de naam *Ketters*, zeiden sommige critici, wier intellect ik hogelijk waardeer (ik noem hier met name mijnheer G.S. Street), dat ik het volste recht had iedereen op te roepen zijn kosmische theorieën aan de dag te leggen, maar dat ik zorgvuldig nagelaten had mijn raadgevingen met voorbeelden te ondersteunen. 'Ik zal aan mijn filosofie beginnen te twijfelen', zei Street, 'wanneer Chesterton ons de zijne heeft gegeven.' Wellicht was het onvoorzichtig deze suggestie te doen aan iemand die maar al te graag en op de geringste uitdaging een boek schrijft. Maar uiteindelijk hoeft Street, hoewel hij tot dit boek heeft aangezet en het geschapen heeft, het niet te lezen. Als hij het echter doet, zal hij merken dat ik op deze bladzijden getracht heb, op een vage en persoonlijke manier, eerder door een aantal denkfiguren dan door kolommen met logische afleidingen, de filosofie te presenteren waarin ik ben gaan geloven. Ik zal het niet mijn eigen filosofie noemen; want ik heb haar niet gevormd. God en de mensheid vormden haar; en zij heeft mij gevormd.

Ik heb vaak het idee opgevat, een romantisch verhaal te schrijven over een Engelse eigenaar van een zeiljacht die zich bij de bepaling van zijn koers in geringe mate misrekend had, en Engeland ontdekte terwijl hij in de mening verkeerde dat het een onbekend eiland in de Zuidzee was. Ik vind echter altijd dat ik te druk of te lui ben om een dergelijk mooi werkstuk te volbrengen, zodat ik het idee evengoed kan gebruiken als filosofische

illustratie. Gemakkelijk zou men kunnen denken, dat de man die aan land ging (tot de tanden gewapend en pratend in gebarentaal) teneinde de Britse vlag te planten op die barbaarse tempel die het Paviljoen op Brighton bleek te zijn, zichzelf als een dwaas beschouwde. Het gaat mij er hier niet om te ontkennen dat hij de indruk wekte van een dwaas. Maar als je aanneemt dat hij zich dwaas voelde, of tenminste dat zijn gevoel van dwaasheid zijn enige of meest krachtige emotie was, dan heb je te weinig nauwgezet de rijke romantische natuur van de held van dit verhaal bestudeerd. Zijn misrekening was werkelijk een uiterst begeerenswaardige misrekening; en hij wist het, wanneer hij de man was waarvoor ik hem houd. Wat is immers behaaglijker dan om in dezelfde paar minuten die fascinerende spanning van de ontdekkingsreis te voelen tegelijk met al de menselijke zekerheid van een thuiskomst? Wat is beter dan het genoeg te smaken Zuid-Afrika te ontdekken zonder er te hoeven landen? Wat is glorieuzer dan zich schrap te zetten voor de ontdekking van Nieuw Zuid-Wales om vervolgens, met tranen van geluk, te merken dat het oud Zuid-Wales betreft? Dit is tenminste wat mij het grote probleem van filosofen lijkt, en het is in zeker opzicht het grote probleem van dit boek. Hoe spelen wij het klaar tegelijkertijd verwonderd te zijn over de wereld, en ons erin thuis te voelen? Hoe kan deze wonderlijke wereldstad, met haar veelbenige bewoners, met haar monsterlijk verouderde lampen, hoe kan ons deze wereld tegelijkertijd zowel de betovering van een onbekende stad verschaffen als het genoeg en de eer onze vaderstad te zijn? Aan te tonen dat een geloof of filosofie waar is vanuit ieder denkbaar perspectief, zou een te grote onderneming zijn, zelfs voor een boek dat vele malen groter zou zijn dan dit; het is daarom noodzakelijk één enkele betooglijn te volgen; en dat is de lijn die ik hierbij voorstel te volgen. Ik zou willen zeggen dat mijn geloof vooral deze dubbele geestelijke nood kan lenigen: die behoefte aan een mengeling van het bekende en het onbekende die het christendom terecht onder de noemer 'romantisch' heeft gebracht. Want juist het woord 'romantisch' bergt de mysterieuze betekenis van het Rome uit lang vervlogen tijden in zich. Iedereen die een zaak wil bespreken moet altijd

beginnen met te verklaren wat hij niet bespreekt. Naast duidelijk te maken wat hij wil bewijzen, moet hij altijd verklaren wat hij niet wil bewijzen. Wat ik niet wil bewijzen, en waarvan ik veronderstel dat de doorsnee lezer en ik het eens zijn, is het begerenswaardige van een leven vol dadendrang en verbeelding, schilderachtig en rijk aan dichterlijke nieuwsgierigheid, een leven dat de westerse mens altijd schijnt te hebben verlangd. Wanneer iemand zegt dat het beter is te sterven dan te leven, of dat het naakte bestaan beter is dan verscheidenheid en avontuur, dan is hij niet een van die doorsnee mensen tot wie ik mij richt. Wanneer een mens aan niets de voorkeur geeft, kan ik hem niets geven. Maar vrijwel alle mensen die ik ooit in deze westerse maatschappij, waarin ik leef, ben tegengekomen, zullen het eens zijn met de stelling dat we behoefte hebben aan dit leven van praktische romantiek; de combinatie van iets onbekends met iets veilig. Wij voelen de behoefte onze wereld zo te beschouwen dat we het wonderlijke weten te paren aan het welkome. Wij voelen de behoefte ons in deze wonderwereld thuis te voelen zonder te verzanden in een al te knusse huiselijkheid. Juist *dit* wapenfeit van mijn credo wil ik op deze bladzijden navolgen. Maar er is een bijzondere reden om te spreken van de man in zijn zeiljacht, die Engeland ontdekte. Want ik ben de man in dat jacht. Ik ontdekte Engeland. Ik zie niet in hoe dit boek het kan vermijden mijzelf te beschrijven; en ik zie niet geheel in (om eerlijk te zijn) hoe ik kan voorkomen dat het saai wordt. Saaiheid zal mij echter vrijwaren van de beschuldiging die ik het meest betreurt: die van luchthartigheid. Louter luchtige spitsvondigheden wekken bij mij de allergrootste afschuw op, en het is misschien heilzaam dat ik juist hiervan vaak beschuldigd word. Ik ken niets verachtelijkers dan een lege paradox; een vernuftige verdediging van het onverdedigbare. Wanneer het waar is dat Bernard Shaw (naar verluidt) leefde van de paradox, moet hij wel een miljonair zijn geweest; want een man met zijn geestelijke productiviteit kon iedere zes minuten een spitsvondigheid bedenken. Het is even gemakkelijk als liegen, omdat het liegen is. De waarheid is natuurlijk, dat mijnheer Shaw geweldig gehinderd wordt door het feit dat hij geen enkele leugen kan vertellen

tenzij hij meent dat het de waarheid is. Ik voel dezelfde loodzware last op mij drukken. Ik heb nooit in mijn leven iets gezegd alleen omdat het grappig zou zijn; natuurlijk heb ook ik mijn deel gehad van de uiterst menselijke opschepperij, en heb gedacht dat iets grappig was omdat ik het zei. Het is niet niks om een interview te beschrijven met een gorgone of een griffioen, schepsels die niet bestaan. Maar het is nog wel iets anders, te ontdekken dat de rinoceros wel bestaat en er dan plezier om te hebben dat hij eruitziet alsof hij niet bestaat. Men zoekt naar de waarheid, maar het kan zijn dat men intuïtief de meer bijzondere waarheden zoekt. En ik bied dit boek met de meest hartelijke gevoelens aan alle aardige mensen aan, die een hekel hebben aan wat ik schrijf, en het (terecht, voor zover ik weet) als een slechte clownsact of een enkele flauwe grap beschouwen.

Want als dit boek een grap is, dan is zij tegen mij gericht. Ik ben de man die met de grootst mogelijke moed ontdekte wat al ontdekt was. Wanneer er een element van klucht steekt in wat hier volgt, zal het ten koste van mij zijn; want dit boek maakt duidelijk hoe ik dacht dat ik de eerste was die zijn voetstappen plantte op Brighton om tot de ontdekking te komen dat ik de laatste was. Het verhaalt mijn reusachtige omzwervingen op zoek naar het voor de hand liggende. Niemand weet beter dat mijn zaak bespottelijk is dan ikzelf; geen lezer kan mij ervan beschuldigen dat ik hem belachelijk maak: ik ben de dwaas van dit verhaal, en geen opstandeling kan mij van deze troon stoten. Ik beken uit vrije wil alle dwaze ambities van het einde van de negentiende eeuw. Ik probeerde gewichtig te doen net als alle andere jongens en mijn tijd vooruit te zijn. Net als zij probeerde ik de waarheid zo'n tien minuten voor te zijn. En kwam er achter dat ik achttienhonderd jaar achterop was. Ik deed mijn stem in pijnlijke, jeugdige overdrijving geweld aan wanneer ik mijn waarheden debiteerde. En ik ben hiervoor op de meest passende en wonderbaarlijke manier gestraft, want ik heb mijn waarheden behouden: ik heb echter ontdekt – niet dat ze geen waarheden waren, maar eenvoudig dat ze de mijne niet waren. Toen ik gewaar werd dat ik alleen stond, verkeerde ik in de belachelijke positie dat de hele christelijke traditie achter mij stond. Het kan

zijn, de hemel beware mij, dat ik probeerde origineel te zijn; maar ik had slechts succes door helemaal alleen een minderwaardig aftreksel van de bestaande gevestigde religieuze traditie uit te vinden. De man van dat jacht meende dat hij de eerste was die Engeland ontdekte; ik dacht dat ik de eerste was die Europa vond. Ik probeerde een eigen ketterij te bedenken; en toen ik er de laatste hand aan legde, ontdekte ik dat het orthodoxie was. Wellicht vond iemand het verhaal van dit gelukkige fiasco vermakelijk. Het kan een vriend of een vijand plezierig stemmen, te lezen hoe ik geleidelijk leerde van de waarheid van de een of andere wonderlijke legende of van de onjuistheid van een belangrijke levensbeschouwing, dingen die ik ook uit de catechismus had kunnen leren – als ik daar ooit iets van zou leren. Er kan ook iets vermakelijks in schuilen, te lezen hoe ik ten slotte in een anarchistenclub of in een Babylonische tempel vond wat ik evengoed in de dichtstbijzijnde parochiekerk had kunnen vinden. Wanneer iemand er behagen in scheidt, te leren hoe de bloemen in het veld of de zinnen van een boek, de gebeurtenissen in de politiek of het verdriet uit mijn jeugd in een bepaalde volgorde een zekere overtuiging van christelijke orthodoxie hebben gewekt, zou hij dit boek kunnen lezen. Maar er is in alles een redelijke werkverdeling. Ik heb dit boek geschreven, en niets ter wereld zou mij kunnen overhalen het te lezen.

Ik moet hieraan nog een uiterst betweterige noot toevoegen, die – zoals het een noot van nature betaamt – aan het begin van dit boek komt. Deze essays houden zich alleen bezig met het simpele feit dat de centrale christelijke theologische overtuigingen (voldoende samengevat in de Apostolische Geloofsbelijdenis) de beste basis voor gezonde werkracht en voor een juiste ethiek vormen. Zij gaan niet over de uitermate interessante maar geheel andere vraag, vanuit welke autoriteit de verkondiging van deze geloofsbelijdenis plaatsvindt. Wanneer hier het woord ‘orthodoxie’ valt, wordt hiermee het Apostolicum bedoeld zoals het tot zeer onlangs beleefd werd door iedereen die zich christen noemde, en zoals het over het algemeen in het verleden geleefd werd door wie zich aan deze belijdenis hield. Ik ben door ruimtegebrek gedwongen mij te beperken tot wat ik hier uitgehaald

heb; ik raak niet aan thema's die onder moderne christenen zeer in discussie zijn, aan de vraag waar wijzelf dit vandaan hebben. Dit is geen kerkelijke verhandeling maar een soort onverzorgde autobiografie. Maar wanneer iemand mijn opvattingen over de status van autoriteit wil vernemen – mijnheer G.S. Street hoeft maar een balletje op te werpen of ik schrijf een nieuw boek voor hem.

**“Vreugde – de geringe reclame-
boodschap van het heidendom –
is het overweldigende geheim van
de christen.”**

Net als Augustinus, Pascal, Lewis en Bonhoeffer weet Chesterton de rijkdom en de diepte van de christelijke boodschap helder en authentiek voor het voetlicht te brengen. Chesterton laat ons delen in zijn verwondering over het aloude christelijk geloof dat meer dan andere religies blijkt aan te sluiten bij de werkelijkheid. ‘Ondanks al zijn persoonlijke eigenaardigheden slaagde hij erin het christelijk geloof met zoveel spitsvondigheid, humor en intellectuele overtuigingskracht naar voren te brengen als niemand in de 20e eeuw dat gelukt is’ (Philip Yancey).

NUR 700

ISBN 978 90 435 2734 7

9 789043 527347

uitgeverij kok – utrecht